

*Pavel VUK****PRISPEVEK COLINA GRAYA K SODOBNI STRATEŠKI MISLI IN TEORIJI STRATEGIJE****

Povzetek. V članku kritično obravnavamo delo Colina Graya ter njegov izvirni prispevek k znanosti, teoriji strategije in sodobni strateški misli. Grayevo razumevanje strategije velja za univerzalno teorijo strategije, teorijo, ki nam omogoča razgrniti ključne sestavine strategije ne glede na čas, kraj, vojskujočo se stran, tehnologijo ali področje. Čeprav je veljal za Clausewitzevega privrženca, je trdil, da je teorija strategije živa tema, s katero se je treba nenehno ukvarjati in jo razvijati. Svoje razmišljanje je usmerjal v iskanje odgovorov na vprašanje, kako je mogoče teorijo strategije uporabiti pri oblikovanju strategije za reševanje trenutnih razmer. Članek prinaša v slovenski prostor analitični pogled na razumevanje sodobne teorije strategije ter vrednost za njeno znanstveno proučevanje kot tudi upoštevanje praktičnih načel.

Ključni pojmi: strategija, teorija strategije, strateška misel, Colin Gray, strateška zgodovina

374**Uvod**

Zgodovina strateške misli je povezana s številnimi avtorji, ki so prispevali k znanstvenemu razumevanju strategije z vidika teorije, prakse, zgodovine in politike. Eno vidnejših imen v tem strateškem panteonu je tudi Colin Gray. Njegov prispevek k strategiji lahko primerjamo s prispevkom Samuela Huntingtona v sorodni disciplini politične znanosti. Tako kot je Huntington v 50. in 60. letih prejšnjega stoletja pomembno prispeval k preoblikovanju politične znanosti, še posebej s poudarjanjem pomena političnega reda in kulture, so tudi Grayevi prispevki k strategiji primerljivi – razvijal je teorijo strategije kot predmet znanstvenega proučevanja, analiziral strategije in konflikte v sodobnem in zgodovinskem kontekstu, prispeval k razumevanju jedrske in konvencionalne strategije. Z metodološkega

* Dr. Pavel Vuk, Center vojaških šol, Slovenska vojska, Slovenija.

** Pregledni znanstveni članek.

DOI: 10.51936/tip.60.3.374

vidika je bil predvsem empirik, ki je razumel, da je zgodovina delavnica strategije,¹ v kateri se ta oblikuje in preizkuša, njeno razumevanje pa služi kot vodilo pri doseganju strateških zmag, ki lahko vplivajo na izid vojne ali na doseg predvidenih strateških ciljev. Grayevo znanje o diplomatski in vojaški zgodovini, mednarodnih odnosih, geopolitiki in še posebej o strateških študijah je bilo ogromno, vendar je v svojih delih vsak premislek uporabil preudarno in specifično. Lahko bi rekli, da je pri znanstvenem delu in metodični znanosti sledil nemškemu zgodovinarju Leopoldu von Rankeju, zlasti njegovi zahtevi, da je treba biti zvest dogodkom in njihovim dejanskim potekom na temelju virov, ne pa jih prilagajati zahtevam ideologije in družbenih pritiskov tistega časa ali razlagam, ki so nastale desetletja ali stoletja pozneje, potem ko bi jih generacije zgodovinskih interpretacij zavrgele ali celo spremenile (na primer Gray, 2014: 79–134). Na način, ki spominja na filozofijo zgodovine Robina Georga Collingwooda, je bila Grayeva uporaba znanstvenih metod celovita, niansirana in zavezana dokumentiranim virom (Thayer, 2021: 128). Gray je v strateško misel vnašal, tako kot pred njim vojaški strateg John Boyd, ontološke in epistemološke razprave iz različnih zgodovinskih obdobj ter uvidel vrednost in posledice teh razprav za strategijo. Svojo teorijo je razvijal tudi ob spoznanjih znanih logikov, fizikov in filozofov, kot so Karl Gödel, Werner Heisenberg, Karl Popper in Thomas Kuhn, ki so poudarjali neizogibno značilnost negotovosti v vsakem miselnem sistemu. Naj omenimo samo nekaj najpomembnejših Grayevih znanstvenih monografij, ki so narekovale strateško misel po koncu hladne vojne in v začetku 21. stoletja: *Modern Strategy* (1999), *Strategy and History* (2006), *The Strategy Bridge* (2010), *Perspectives on Strategy* (2013), *Strategy and Defence Planning* (2014), *The Future of Strategy* (2015), *Strategy and Politics* (2016), *Theory of Strategy* (2018) in *Nuclear Strategy* (2020).

Gray se je v svoji dolgi in produktivni znanstveni karieri ves čas sprijemal z vprašanji, kako najbolje razumeti prihodnje vojne in strategije, potrebne za njihovo vodenje, kar hkrati predstavlja tudi osrednji izziv vojaške znanosti in vojaške stroke. Njegova dela, kot navajata Mahnken in Potter (2021: 122), ponujajo protiutež strateškemu fadizmu in fetišizaciji tehnologije², ki sta pogosto značilni za razprave o vojni in miru. Tudi po Grayevi smrti so njegova razmišljanja o strategiji in prihodnosti vojn še vedno aktualna ter vredna tako znanstvenega proučevanja kot tudi upoštevanja praktičnih načel. Svet, ki ga vse bolj opredeljujejo tekmovanje med ZDA in

¹ Gray (2010b: 24) je pogosto poudarjal, da je treba splošno teorijo strategije razumeti kot imanentno, izhajajočo iz strateške zgodovine naše preteklosti.

² Fadizem v tem kontekstu razumemo kot modne, hitre, kratkoročne in največkrat tudi ne dovolj premišljene politične odločitve (primer populistične politike). S fetišizacijo tehnologije pa izpostavljam problematiko prekomernega povzdigovanja superiornosti, predvsem pametne tehnologije, kjer sta upravljava tako varnost kot tudi etičnost njihove uporabe v družbenem okolju.

Kitajsko, vsiljiva Rusija, bojevite regionalne sile, kot je Severna Koreja, ter novi načini vojskovanja, zahteva temeljit razmislek o prihodnosti oboroženih spopadov. Grayeva dela, njegova razmišljanja in poučni nasveti lahko pri teh razmislekih predstavljajo dobro izhodišče za izobraževanje strategov, za raziskovalce, oblikovalce in izvajalce strategij, politične odločevalce; lahko pomagajo voditi teoretike in praktike skozi meglo kontestnega miru.

Članek temelji na tekstualni in diskurzivni kvalitativni analizi eklektične mešanice konceptov, metod in pristopov, ki jih je Gray pri svojem raziskovanju najpogosteje zagovarjal, med njimi zgodovinsko metodo, regresivno in indicirano metodo ter induktivno sklepanje. Z eklektičnim metodološkim pristopom lahko najbolje pojasnimo obsežnost in izvirnost Grayevega prispevka k znanosti, razvoju teorije strategije in strateškemu mišljenju. Z analizo hkrati tudi razkrivamo in poudarjamo logiko in moč argumentacije pri razlagi in razumevanju abstraktne teorije strategije. Članek z opredeljevanjem kontinuitet, konceptualnih povezav kot tudi morebitnih diskontinuitet nenazadnje prispeva tudi k sistematičnosti oziroma urejenosti in rekonstruiranju Grayevih razmišljanj in dognanj.

V članku sistematično analiziramo sodobno teorijo strategije in strateško misel 21. stoletja, ki je v literaturi slabo raziskana, zlasti z vidika holističnega prikazovanja problema in pomena za razvoj strateških študij, ki spadajo v širše področje temeljne znanstvene discipline političnih ved. Takšen pristop pa po drugi strani predstavlja tudi izhodišče za dobro strateško razmišljanje, razumevanje dinamike politike, strategije in vojne ter način razmišljanja o tej dinamiki, ki se razlikuje od deterministične miselnosti, prevladujoče v strateškem diskurzu šestdesetih in sedemdesetih let prejšnjega stoletja.

Splošna teorija strategije

Strategi in njihovi kritiki izraz teorija pogosto uporabljajo nepremišljeno, pri čemer se namerno izogibajo ali preprosto ignorirajo dejstvo, da je največkrat različno razumljena in obravnavana. Naravoslovni raziskovalci s teorijo običajno mislijo na skupek trditev, celo na eno samo imperialno trditev, katerih resničnost je mogoče preveriti. Kljub pomenu znanstvenih metod pa je področje strateških študij specifično, saj je težko postaviti preverljive trditve, ki bi ob vsakem znanstveno verodostojnem preizkusu dajale enak rezultat. Svetovne zgodovine z vso njeno zapletenostjo in negotovostjo vzrokov in posledic namreč ni mogoče uporabiti za strogo preverjanje hipotez po osnovni eksperimentalni metodi naravoslovnih znanosti, kjer je treba poskuse nadzorovati. Gray (2010b: 22) pravi, da je takšna zamisel, če jo apliciramo na izvajanju strategije, blizu absurda, saj je vojskovanje nasilno in ima le malo možnosti nadzora. Kljub temu je verjel (prav tam: 23), da imamo vedno možnost poskušati razumeti naravo in spreminjajoči se

značaj strategije in da je mogoče oblikovati izdelek strateškega raziskovanja kot teorijo strategije, v katero lahko zaupamo.

Ob tem teoretičnem izhodišču se zastavlja vprašanje pomena teorije, če sta vojna in strategija sami po sebi praktični dejavnosti. Če poenostavimo: vojna in strategija sta zapleteni, nelinearni dejavnosti, v okviru katerih vrsta dejavnikov medsebojno vpliva na rezultate. Hkrati pa je vojna, kot nas opozarja Sunzi (2012: 5), stvar življenja in smrti, pot do obstanka ali uničenja, tako za posameznika kot za skupnost – je ključni element družbenopolitičnega življenja (Lonsdale, 2021: 117), katerega uspeh je sicer pomemben in včasih odločilen, vendar ga je težko razumeti in nadzorovati. Prav tako je treba poudariti, da je izvedba strategije v praksi velikokrat slaba ali napačna, kar je moč pripisati medsebojnemu vplivu številnih dejavnikov, ki vključujejo človeške omejitve, igro trenj, institucionalne navade itd. V tem kontekstu je treba omeniti še enega stratega, znanega kot ameriškega Clausewitz, Bernarda Brodieja (1973: 452), ki v svojih razmišljanjih paradoksalno izjavi, da je strategija zapleten, a hkrati presenetljivo preprost koncept, ki ga je treba le razumeti. Njegova preprostost je v tem, kar je – v pretvorbi politike v dejanja. Strategija je študija in vodnik, kako to pretvorbo izpeljati, doseči cilje in biti pri tem učinkovit. A tako kot v mnogih drugih vejah politike se tudi pri strategiji zastavlja vprašanje o uresničljivosti in delovanju zamisli. Ta zapletenost ne prispeva k praksi strategije, temveč otežuje njeno razumevanje in oblikovanje, kar pa aksiomatično pomeni, da uspeha ni mogoče napovedati.³

Strategija, pa naj gre za varnostno, obrambno ali vojaško, mora torej odgovoriti na precej preprosto vprašanje: »Kako lahko dosežemo naš cilj?« To vprašanje pa se ob natančnejši proučitvi spremeni v Pandorino skrinjico, iz katere pobegne nabor številnih novih vprašanj, ki se nanašajo na prepoznavanje uspeha in ciljev, oblikovanje izhodiščnih predpostavk, nabor tveganj, s katerimi so povezane odločitve, identifikacijo razpoložljivih virov, neuspešnost strategije in podobna. Teorija strategije pomaga strategu pri oblikovanju pristopa k določenemu problemu, vendar mora biti ta v prvi vrsti pretvorljiva v dejanja – pretvoriti mora politične cilje v uporabo vojaške sile ali grožnjo z njo. Wylie (1967: 1) in Gray (2015: 28) zagovarjata stališče, da je strategija intelektualna dejavnost, a hkrati tudi globoko človekovo prizadevanje, ki zahteva osebne in birokratske spretnosti: je raven prizadevanj, ki narekujejo vedenje akterjev instrumentov nacionalne moči, s katerim se realizira vsaj del pričakovanih posledic, ki jih narekujejo cilji politike. V tem kontekstu je strategija pravzaprav stvar vseh, saj je na kocki preveč, da je ne bi prepoznali kot legitimno in pomembno javno zadevo. Do te točke

³ V zadnjih desetletjih je moč opaziti vpliv poslovnega sveta in njegovega razumevanja strategije kot načrta za uspeh tudi na vojaškem področju. Takšna, čeprav privlačna, »poslovna« (zlo)rava konteksta v politični in družbeni komunikaciji močno spodkopava (tradicionalno) vlogo strategije tako pri razvoju teorije kot tudi pri oblikovanju in izvajanju varnostnih in vojaških strategij.

je vsaka strategija le ideja v glavah strategov ali miselni eksperiment (nem. Gedankenexperiment), kot temu pravi Khan (na primer Aligica in Weinstein, 2009: 69), in besede na papirju. Čeprav je to dejstvo, kot navaja White (2021: 133), na meji filozofskega, se ga je treba zavedati. Strategija ima v različnih političnih in tehnoloških obdobjih različne oblike, je zapleten predmet, prepleten s številnimi dejavniki in vidiki, ki jih je treba opredeliti in pojasniti, če ne želimo zavajati njenih uporabnikov, izvajalcev. Toda brez poznavanja teorije, kot pravi Hayek (v Keegan, 2005: 25), ostanejo vsa dejstva neslišna.

Gray (2010b: 15) navaja, da obstaja le ena teorija strategije; njena naloga je izobraževati stratege, ki morajo vzpostaviti most med politiko in delovanjem (izvrševalci). S teorijo bi se morala pojasniti splošna narava strategije in razložiti elemente, ki jo (so)oblikujejo, predvsem pa odgovoriti na štiri temeljna vprašanja:

- (1) kaj je strategija,
- (2) kako se strategija oblikuje in kdo jo oblikuje,
- (3) kako se strategija izvaja,
- (4) kaj strategija počne - posledice.

Teorija strategije bi torej morala služiti strategom kot pomagalo pri njihovem izobraževanju in razumevanju pomena strategije in strateškega razmišljanja, ne more pa naučiti samega procesa oblikovanja strategije. Gray (2010b: 155; 2016b: 59) je podobno kot njegov vzornik Clausewitz (2004: 83) zagovarjal tezo, da strategov ni mogoče usposobiti, lahko pa jih izobrazimo v smislu izboljšanja njihovega delovanja v različnih strateških vlogah. Problem, kot pravi Payne (2020: xv), je v oblikovanju odziva proti še neznanemu nasprotniku, v še neznanem kontekstu, pri še neznanih vložkih, česar se zaradi številnih spremenljivk ni mogoče vnaprej naučiti. Teorija strategije predstavlja vodilo strategu, ki pa ga je treba razumeti v kontekstu političnega cilja, za katerega je bila strategija zasnovana. Zgodovina lahko daje lekcije, ki lahko vodijo stratega in nakazujejo različne možnosti, vendar mora strateg vedno delovati v trenutnem, aktualnem kontekstu ter glede na čas in okoliščine primerno spremeniti ter prilagoditi zasnovo strategije. Ni mogoče vzeti uspešne strategije iz preteklosti in jo nespremenjeno uporabiti v sedanjih ali prihodnjih okoliščinah.

Primeri iz zgodovine so osrednjega pomena predvsem za ponazoritev in primerjanje različnih pristopov k uporabi in veljavnosti teorije v praksi s prakso (Gray, 2006) ter prepoznavanje kontinuitete ali razlik med uspešnimi in neuspešnimi strategijami skozi različna zgodovinska obdobja. Vendar pa ta razlikovanja ne pojasnjujejo, kako pripraviti dobro strategijo. Preteklost je sicer skladišče znanja, ki ga je treba uporabiti za usmerjanje (kaj se lahko zgodi in kako se to zgodi), vendar je pri tem treba ohranjati objektivnost, saj je zgodovina, kot navaja Howard (1968: 2), lahko včasih

razsvetljuječa, včasih navdihujoča, lahko pa je tudi zavajajoča.⁴ Zato splošna teorija strategije, čeprav empirično izhaja iz razumevanja celotnega poteka strateške zgodovine, nima in niti ne more imeti normativnega, temveč zgolj pojasnjevalni značaj (Gray, 2014: 125). Celotna predstava strateških izkušenj v velikem toku časa predstavlja namreč le podatkovno bazo, o kateri je mogoče oblikovati samo splošna stališča.

Napovedi dramatičnih sprememb v slogu vojskovanja ali revolucije v vojskovanju zaradi nove tehnologije ali trenutne mode morajo biti podvržene dvomu. Gray je na svojih predavanjih pogosto trdil, da je bil pomen boja proti uporništvu v zadnjih desetletjih precenjen in da to ni prihodnost vojskovanja. Sprememb v značaju vojne, zlasti tehnoloških, ne bi smeli precenjevati pri ocenjevanju možnosti strateškega razmišljanja. Osnove strategije, ki jih sestavljajo politika, teorija in kontekst, kažejo, da ni mogoče predvideti, katera strategija bo »dovolj dobra« za prihodnje varnostne izzive. Strateg, ki so ga morda spodbudili optimistični politiki, se preprosto ne sme ujeti v past napovedovanja prihodnjih dogodkov, okoli katerih bi bilo treba zgraditi strategijo. Predvsem pa je pomembno, pravi Gray (2020: 10), da vsi, zlasti pa vojaški načrtovalci, nikoli ne pozabijo, da je odločitev za začetek vojne vedno igra na srečo in da zgodovinski podatki ne kažejo, da so drzne odločitve za začetek vojne običajno nagrajene z vidnim uspehom.

Politika mora določiti realne cilje glede uporabe vojaške sile, grožnje z njeno uporabo in učinkov le-te. Z zgodovinskega vidika ni veliko razlogov za optimizem. Čeprav je, kot ocenjuje White (2021: 135), večina sil »dovolj dobra« za kratkoročne operacije, vojaški in politični sistemi v številnih zahodnoevropskih državah (še) niso primerni za boj z enakovrednim nasprotnikom, čeprav se grožnje razvijajo oziroma so tam že eskalirale. Sodobni viri glede vsake nove grožnje – naj bo to Kitajska, Rusija ali kaka druga država – poudarjajo potrebo po strateški prožnosti v primeru kakršne koli mogoče konfrontacije. V tem kontekstu je Gray poudarjal tudi pomen poznavanja nasprotnikovih zmožnosti, politične volje in odločnosti za oblikovanje kompetentne strategije in njene pretvorbe v uporabo sile ali grožnjo z njo.

⁴ Metaforično bi lahko to pokazali na Natovi strategiji, znani kot »prožen odziv« iz leta 1967, sredstvih, ki so jih Natu zagotovile članice zaveznišva in načinih izvajanja obrambe Zahodne Evrope. Glede na takratna sredstva se nobena država članica Nata ne bi mogla zoperstaviti sovjetski invaziji na Zahodno Evropo za več kot en ali dva dni. Ne glede na taktično usposobljenost Natovih sil je preprosta aritmetika, ki je izračunala porabo streliva glede na raven zalog, pokazala na njihovo pomanjkanje. Poveljstvo Nata bi za zaustavitev napredovanja Varšavskega pakta moralo uporabiti taktično jedrsko orožje, saj bi bila alternativa temu popolna kapitulacija Nata. To preprosto dejstvo je kazalo na precejšen razkorak med načini in sredstvi za dosego zahtevanih ciljev. Posledica tega je bilo izjemno tveganje, če bi v Evropi prišlo do vojne (o tem glej tudi White, 2021: 135). Tudi vojni v Afganistanu (2001) in Iraku (2003) sta pokazali, da dolgoročni politični cilji in vojaška sredstva za njihovo uresničitev niso bili dovolj usklajeni. Navedeno dokazuje, da je pri oblikovanju strategije treba slediti teoriji, ki narekuje njeno oblikovanje tako, da bo dovolj dobra za doseganje ciljev, ki jih določa politika.

Ker se številni zgodovinarji in politiki, pa tudi nekateri strategji, bolj osredotočajo na vojskovanje kot na vojno, je Gray pogosto opozarjal na glavno nevarnost razumevanja strategije, ki izhaja iz privlačne moči samega vojaškega instrumenta. Uporaba sile se namreč največkrat zamenjuje s posledicami njene uporabe (ang. the use of force is confused with the use made of force). Gre za majhno razliko na papirju, vendar veliko v razumevanju (Gray, 2006; 81). S tega vidika bi moral biti predmet proučevanja teorije strategije, podobno kot to zagovarja Osinga (2007: 11), bolj osredinjen v razmišljanja o oblikovanju učinkovite strategije ter premišljeni in pravilni uporabi sile, ki lahko vselej narekuje potek zgodovine.

Ob teh intelektualnih in praktičnih izzivih ima splošna teorija strategije več vlog. S pomočjo sheme, izrazoslovja, konceptov, konstruktov in načel teorija strategije zagotavlja intelektualno orodje in skupni jezik za opredelitev in razlago tega, kar opazujemo pri strateškem vedenju. Ta se sčasoma razvije v skupek znanj in razumevanja, ki nam pomaga vsaj do neke mere urediti številne dejavnike, ki se v strategiji prepletajo. Omogoča nam prepoznavanje težav in tudi iskanje rešitev. Poleg tega nam splošna teorija strategije zaradi svoje univerzalne narave pomaga razumeti preteklost in se pripraviti na prihodnost. V zvezi s slednjim je Gray, ki je pri tem delil misli Bernarda Brodieja, vztrajal, da mora biti teorija strategije teorija za delovanje. Ne glede na to, kako popolna je lahko teorija strategije, ima vrednost le, če neposredno ali posredno krepi strateško prakso. Vrednost teorije strategije, s katero bi se nedvomno strinjal tudi Gray, je opredelil že Clausewitz (2004: 83):

Teorija postane vodnik ... osvetli mu pot, olajša njegove korake, vzgaja njegovo presojo in ga obvaruje pred stranpotmi ... Teorija obstaja zato, da ni treba vsakemu na novo razvrščati in predelovati, temveč najde stvar urejeno in osvetljeno. Namenjena je izobraževanju bodočega poveljnika (v vojni), ne pa njegovemu spremljanju na bojišču.

Dimenzioniranost strategije

Gray je poleg redkih znanstvenikov razmišljal o procesu strategije celostno; menil je, da je za razumevanje strategije potrebno poznavanje vseh dimenzij strategije (Gray, 2013: 191–205). Čeprav se je v poznejših letih, tudi zaradi kritik o nerazumljivosti,⁵ oddaljil od pristopa dimenzij, ta še vedno velja za uporabno in prilagodljivo teoretično orodje za razumevanje

⁵ Gray se je zavedal, da so njegova dela zapletena in težko razumljiva, kar so mu očitali tudi številni recenzenti njegovih del (na primer Bickel, 2004: 321–322). Ne glede na kritike je vztrajal na prefinjenosti jezika, saj je bil prepričan, da je le na ta način možno v celoti izraziti kompleksnost številnih proučevanih konceptov ter razumeti njihovo dimenzioniranost.

dimenzioniranosti strategije. Na podlagi del Clausewitza (2004) in Howarda (1979) je Gray v delu *Modern Strategy* opredelil 17 dimenzij strategije. Razvrstil jih je v tri kategorije: ljudje in politika, priprava na vojno in sama vojna.⁶ Lonsdale (2021: 118) uporabnost pristopa dimenzij k razumevanju teorije strategije in strateške misli razume na tri načine. Prvič, dimenzije dodatno izboljšujejo naše teoretično razumevanje strategije. Na ta način je Gray zapleteno dejavnost strategije razčlenil na njene najpomembnejše sestavne dele. Drugič, s pedagoškega vidika dimenzije omogočajo študentom strategije razumevanje pomena elementov procesa strategije ter celovit strukturiran pristop k analizi študij primerov. Tretjič, v okviru teorije za delovanje (praksa strategije) lahko dimenzije kot nekakšen kontrolni seznam strateškemu praktiku omogočijo, da pomembni vplivi na strategijo ne bi bili prezrti.

Namen Grayevega pristopa k proučevanju strategije na podlagi dimenzij je bil izpostaviti in povezati glavne elemente strategije ter vplive nanjo. V Grayevi teoriji obstaja namreč pomembno načelo, da mora biti vsaka dimenzija ustrezno upoštevana tako v strateški misli kot praksi. Pri tem pa opozarja, da lahko neuspešnost katere koli dimenzije privede do strateškega neuspeha (Gray, 1999a: 25). Že bežna primerjava in relacije med šestimi različnimi dimenzijami, kot so čas, geografija, nasprotnik, doktrina, ekonomija in logistika, lahko pomenijo precejšnje težave ravno zaradi nenehnega spreminjanja njihovih vrednosti.

Upoštevanje dimenzij prepozna Lonsdale (2021: 118) kot koristno za raziskovalce in praktike na področju strategij, ker strategijo celovito zaobjamejo in so, tako kot vsaka dobra teorija, ki predstavlja zapletenost sveta na dostopen in urejen način, preproste v razumevanju. Zapletenosti namreč ne bi smeli pojasnjevati s še večjo zapletenostjo; to ne prispeva k boljšemu strateškemu razumevanju, temveč povečuje intelektualno zamagljevanje vojne (ang. fog of war). V tem je prednost Grayevega pristopa dimenzij, ki ga je mogoče preprosto prilagajati in razvijati skozi proces oblikovanja in izvajanja strategije ter s tem izboljševati strateško razumevanje. Hoffman (2021: 112) celo poudarja, da ta razmišljanja o celostnem razumevanju strategije veljajo za ključen intelektualen prispevek Graya k strateškim študijam.

Razmišljanje o dimenzioniranosti strategije, ki jo je skozi desetletja raziskovalnega dela proučeval in snoval, je Grayu omogočilo izoblikovanje osmih temeljnih premislekov kot osnove strateškega razmišljanja v teoriji

⁶ V kategorijo ljudje in politika je vključil ljudi, družbo, kulturo, politiko in etiko. V kategorijo priprave na vojno je zajel ekonomijo in logistiko, organizacijo (vključno z obrambnim načrtovanjem in načrtovanjem sil), vojaško administracijo (vključujoč rekrutiranje, usposabljanje in oboroževanje), informacije in obveščevalne podatke, teorijo strategije ter doktrino in tehnologijo. V tretjo kategorijo, ki jo je poimenoval vojna, je uvrstil vojaške operacije, vodenje (politično in vojaško), geografijo, trenja (vključujoč priložnosti in negotovosti), nasprotnika in čas (Gray, 1999a: 24).

in praksi vsakega stratega. Čeprav na področju človekove dejavnosti ni ničesar zagotovljenega, bodo strategji, ki se zavedajo teh premislekov, povečali verjetnost, da bo njihova strategija »dovolj dobra«. Reševanje konkurenčnih napetosti, ki so neločljivo povezane z oblikovanjem in izvajanjem strategije, je težavno delo in le malo je takšnih, ki so to večšino proučevali in poučevali tako predano in intenzivno kot Gray. V Tabeli 1 predstavljamo in pojasnjujemo pomen teh premislekov za stratega pri oblikovanju strategij.

S temi premisleki je Gray (2015: 7–22) vnesel v strateško misel transzgodovinsko vrednost (dobre) strategije kot trajne človekove funkcije, stalno povezane s človekovo naravo. Tudi Hoffman (2021: 112) je prišel do podobnega zaključka, ko pravi, da bo strategija, vključno z dimenzioniranostjo, ohranila svojo uporabnost, dokler bodo varnostne skupnosti imele interese in dokler se bodo morali oblikovalci politik in vojaški poveljniki zoperstavljati varnostnim izzivom in usklajevati vire za doseganje zelenih političnih ciljev.

Strateški most: teorija za prakso in uporaba zgodovine

Gray si je prizadeval razumeti povezavo med politiko in ukrepanjem ter opredeliti vzorce ukrepanja, neukrepanja in trenj. Poskušal je zagotoviti okvir, v katerem bi lahko ocenili, kaj je strategija in kako se ta pretvori v vojaško delovanje. Razumevanje Tukidida in Clausewitza je bilo temeljnega pomena za Grayev pristop. Na podlagi njunih del mu je uspelo razviti teorijo strategije ter ustvariti koncept strateške zgodovine (na primer Gray, 2007b). Gray je menil, da je eno najnevarnejših prepričanij v zvezi s teorijo strategije to, da je bila dosežena relativno brezčasna modrost (Gray, 1971: 790).⁷ Poudarjal je potrebo po načrtu B (ali C ali D), ki mora slediti sprejeti odločitvi o uporabi sile. Vojaški uspeh ni odvisen le od zmogljivosti vpletenih sil, temveč tudi od prilagodljivosti poveljstva teh sil in njihove sposobnosti prilagajanja različnim okoljem in okoliščinam. Vojskovanje v »napačni vojni« hitro razkrije pomanjkljivosti v strategiji katere koli države (Gray, 2007a: 107). Samo dejstvo, da so sile odlične na enem področju

⁷ *To modrost, ki je lahko le relativna in podvržena dilemam medsebojno tekmujočih, a hkrati dopolnjujočih se teorij mednarodnih odnosov, po Grayu bolje poudarja teorija realizma, ki so jo zagovarjali Tukidid, Kautilja, Machiavelli, Clausewitz, Morgenthau, Aron, Kissinger. Njihova vizija za razliko od drugih teoretskih paradig bolj priznava doslednost človeške narave, upošteva trajne predpostavke o svetu, kot sta mednarodna anarhija in mahinacije moči ter se izogiba »pastem« novih transformacijskih teorij (Gray, 1999c: 162). Gray je po svojih nazorih spadal med klasične realiste, poudarjal je pomen moči in vojaške varnosti v mednarodnih zadevah, vlogo države kot najpomembnejšega akterja v mednarodnem prostoru in relativno moč kot najpomembnejši cilj. Zaradi teh prepričanij je bil deležen precejšnjih kritik, ki so večinoma prihajale iz vrst liberalnega internacionalizma. Kritiki so večinoma zavračali njegov realističen pogled na vojno in varnost, še bolj pa trditev, da je vojna še naprej primeren instrument politike (glej na primer Owens, 2020).*

*Tabela 1: KLJUČNI PREMISLEKI STRATEGA PRI OBLIKOVANJU STRATEGIJ
(PO GRAYU)*

Kontekst in kultura	Prvi in temeljni vidik za stratega je dobro poznavanje okolja in konteksta, v katerem se bo strategija izvajala. Med pomembnejše vire je Gray uvrstil politični, vojaški, družbeno-kulturni, geografski, tehnološki in zgodovinski kontekst. Čeprav strateška kultura ni niti trdno določena niti odločilna, predstavlja povod ali okvir za prepoznavanje problemov in oblikovanje rešitev. Dobra strategija predpostavlja določeno razumevanje »nasprotnega« in mora vključevati razumevanje ustreznih zgodovine, geografije, sociologije in antropologije.
Kompromis in civilno-vojaški svet	Civilno-vojaška interakcija je pri razvoju strategije ključna za strateški uspeh, a hkrati tudi velik vir napetosti. Predstavlja mesto, kjer se združujejo cilji politike in operativne možnosti. Na koncu morajo oblikovalci politike pretehtati strateška vprašanja v strukturiranih razpravah, ki odpravljajo osebne, organizacijske in nacionalne iluzije ter domišljavost. Morajo se soočiti s partikularnimi interesi birokracije, natančno prepoznati strateške možnosti in se odločiti na podlagi nepopolnih informacij. Strateg, ki vzpostavlja pregovorni most med politiko in vojaškimi sredstvi, mora sprejeti zgodovinsko dejstvo, da povsem racionalne metode niso pravilo pri oblikovanju strategije. Naravna podlaga za nastanek strategije so preplet politike, kompleksnosti, negotovosti in omejitev. Strategije se razvijajo v podporo doseganju ciljev politike in jih določa politika.
Konkurenčne strategije	Strategija mora biti konkurenčna. Konkurenčnost pomeni, da se strateg zaveda, da vsaka strategija deluje v okolju odnosov in notranjih nasprotij, v katerem si druge strani prizadevajo za svoje interese. Konkurenčna strategija spoštuje izbire in možnosti ter relativne prednosti in slabosti, tako lastne kot nasprotnikov.
Skladnost	To je bistvo strateške funkcije, pri kateri strateg izkoristi razumevanje, ki izhaja iz konteksta, ter kognitivno ustvari strateški koncept in logiko, ki obljublja, da bo dosegel cilje politike v okviru dodeljenih sredstev in omejitev, ki so zanje določene. Dobra strategija mora imeti notranjo logiko, ki povezuje cilje politike z načini in sredstvi za ustvarjanje zelenih strateških učinkov. Ustvarjanje in ohranjanje skladnosti je tisti del strateške prakse, kjer se odraža ravnovesje in notranja logika v formuli cilji/načini uporabe/sredstva.
Omejitve	Strategija se oblikuje in izvaja v dejanskem svetu, v okolju, prežetem z omejitvami. Najbolj evidentne med njimi so čas, informacije in viri. Vojna na splošno in še posebej operacije so konkurenčne, zato je treba odločitve sprejemati v kontekstu, ki nagrajuje hitro in pravočasno ukrepanje. S predvidevanjem, ugibanjem, genialnostjo, odločanjem in upravljanjem s časom kot najpomembnejšim virom lahko ustvarimo in ohranimo prednost. Enako velja tudi za informacije. Bistvo strategije je v sprejemanju odločitev, kompromisov in tveganj, ki jih povzročata negotovost.
Nepredvidljivost	Ta premislek odraža vlogo naključja v človekovem delovanju – nepredvidljivost življenjskega okolja postavlja zahteve po preudarnosti pri sprejemanju tveganj in prilagodljivosti pri strateškem razmišljanju.
Nenehno ocenjevanje in prilagajanje	Zaradi prepleta nepredvidljivih razmer in konkurenčnosti je potrebna dodatna komponenta: stalno ocenjevanje aktivnosti in nenehno merjenje napredka. Zato je treba o strategijah razmišljati kot o prilagodljivi kategoriji. Oblikovanje strategije je ponavljajoča se dinamična dejavnost.
Vzročnost	Razmislek, osredotočen na kritično in vzročno logiko strategije, se nanaša na oblikovanje »načina uporabe«, ki povezuje cilje in sredstva. »Način uporabe« je strateški koncept, ki predstavlja nepreverjeno hipotezo, s katero je mogoče verodostojno doseči cilje politike v okviru dodeljenih sredstev in obstoječih omejitev. Dobra strategija mora vzpostaviti vzročno-posledično logiko, ki povezuje načine in sredstva za doseganje zelenega cilja politike in strateških učinkov.

Vir: prirejeno po Gray, 1999a: 20, 58; Gray, 2009a: 36–149; Gray, 2010a: 159–178; Gray, 2011b: 37–45; Gray, 2013: 202; Gray, 2015: 7.

vojskovanja, še ne zagotavlja splošnega uspeha; nasprotnik ima v vsakem spopadu vedno svojo težo. Oblikovanje strategije v vakuumu, samo za namene doseganja »odličnosti«, je nevarno in povsem neutemeljeno. Če ima nasprotnik boljšo strategijo ali če celo pozna strategijo druge strani, pridobljeno bodisi s prevaro bodisi z utemeljenim ugibanjem, bo uspeh težko, če ne celo nemogoče doseči. Slabe strategije ne bodo rešile niti najučinkovitejše sile; strategija v takem primeru ne bo delovala. Nasprotno pa lahko dobra strategija z izkoriščanjem notranje dinamike uspe, tudi če so sile, ki so na voljo, le »primerne«. Teorija sicer daje strategom trdne temelje, na katerih lahko delajo, vendar mora njena praktična uporaba odražati prilagodljivost, ki jo zahtevajo realne okoliščine.

Čeprav vsa Grayeva dela vsebujejo pomembne elemente splošne teorije, je svoja spoznanja na področju teorije strategije objavil v svojem najpomembnejšem delu *The Strategy Bridge*, strateškem mostu, kjer se srečata teorija in praksa. Med njima, pravi Gray (2010b: 22), ne sme biti napetosti – teorija strategije mora služiti potrebam v svetu (praksi), svetu, ki ga oblikujejo in celo poganjajo ideje (teorija). Gray je pogosto poudarjal, da so strategije pravzaprav teorije, kar pomeni, da so domnevne razlage tega, kako je mogoče doseči zelene učinke z izbranimi vzroki tveganj, groženj in dejanj, uporabljenimi v določenem zaporedju (Gray, 2014: 30).⁸ Ta zamisel, da je strategija teorija ali hipoteza, ki jo je treba šele preveriti, je ključni del dobre strateške logike, saj sili stratega, da razmišlja o vzročni povezavi med cilji in sredstvi, ki jo v praksi preveč pogosto spregledamo. Slednjega pa Grayu ne moremo očitati. Murray (2014) ob kritičnem vrednotenju tega dela celo poudarja, da je v njenem jedru predstavljen tehten argument, ki jasno osvetli problem strategije. V tem smislu predstavlja delo tudi koristno izobraževalno orodje za razmišljanje strategov, tako vojaških kot civilnih, ki so ali bodo v prihodnosti vključeni v strateško odločanje.

Z metodološkega vidika je Gray, čeprav se je zavedal omejitev, pri analiziranju strategij vztrajal na induktivnem sklepanju, kar je razvidno tudi iz pogostosti rabe zgodovinskega pristopa (glej na primer Gray, 2010b: 23, 58).⁹ Njegovo razumevanje in pogled na vojno in strategijo je izhajal iz

⁸ V določenem smislu je tudi strateško (obrambno) načrtovanje lahko le teoretična naloga. S tem ko uradniki izdelajo načrt za ukrepanje, izražajo prepričanje in upanje, da bo določeno ravnanje prineslo zelene rezultate. To konsekvencialistično razmišljanje »če – potem« je pravzaprav teorija v praksi (Gray, 2010b: 22). Dokler se potek prihodnjih dogodkov ne razvije, se glavni obrambni načrtovalec in poveljnik, ki sta lahko ena in ista oseba, odločata in delujeta le na podlagi teorije o uspehu (Gray, 2009b: 44).

⁹ Zastavlja se vprašanje, ali zagovarjanje induktivnega pristopa vsaj delno pojasnjuje njegovo stališče do zavračanja možnosti uporabe jedrskega orožja. Ne glede na izkušnje strategije odvracanja lahko z vidika odsotnosti jedrskih izmenjav vidimo, da je jedrska strategija bolj omejena na deduktivno kot pa induktivno sklepanje. Za Graya, ki je osredotočen na zgodovinske okoliščine, to predstavlja nestabilno podlago za teoretiziranje o uporabi jedrskega orožja za politični učinek (glej na primer Lonsdale, 2021; Mahnken in Potter, 2021).

zgodovinske perspektive oziroma prepričanja, da človekova narava – zlasti boj za oblast in morebitno zatekanje k nasilju pri doseganju tega cilja – ostaja nespremenljiva, ne glede na politične ali tehnološke dosežke družbe. Pravzaprav je Gray pričakoval, da se bo zgodovina ponavljala v nerednih ciklih, v katerih je vojna trajna značilnost svetovne politike, kar so drugi avtorji (na primer Blankshain in Stigler, 2020; Golby, 2020) znali pogosto kritično ovrednotiti in mu očitati spregled pomembnih značilnosti diskontinuitete in sprememb v mednarodni politiki.

Človeška izkušnja se nikoli ni in se verjetno nikoli ne bo podredila urejenim spremenljivkam, vzročnemu determinizmu ali neki idealizirani razvojni stopnji. Zato mora biti prava modrost v strategiji praktična, ker je strategija praktična dejavnost (Gray, 1999b: 7) in v tem je Gray videl vrednost zgodovine. Razumevanje preteklosti je bil za Graya prvi korak k ocenjevanju prihodnje vojne in strategije (Mahnken in Potter, 2021: 123). Kljub močnejši oprtosti na induktivno sklepanje Gray (2012: 4–9) izrecno pravi, da je strategija geštalt (aktiven proces ob zavedanju in odgovornosti akterjev kako obvladati okolje in celostno ukrepati na spremembe); čeprav je njegova teorija strategije precej normativna, je vendarle namenjena bolj izobraževanju kot pa predpisovanju norm ravnanja, kjer se ponovno zbliža s stališčem Clausewitzja. S tem pristopom je bil Gray velikokrat deležen kritik, saj se je izogibal številnim sodobnim teoretičnim in metodološkim trendom na področju političnih ved; pravzaprav je zavestno zavračal sodobno družboslovno znanstveno metodologijo v korist klasične teorije (na primer Olsen in Gray, 2011: 290).

S teorijo strategije naredi Gray strategijo dostopno, hkrati pa poudari zapletenost in težave pri preučevanju in prakticiranju strategije. Grayev pogled na proces strategije ponazarjajo različne sheme. Najprej se zavzema za model strategije po načelih cilji (ang. ends), načini uporabe (ang. ways), sredstva (ang. means), ki je sicer preprost, vendar zajema jedro strateškega procesa. Nadalje nadzor, silo, most in učinek opredeljuje kot štiri ključne termine v strategiji, pri čemer predstavlja strateški učinek »glavni koncept« v tej namenski družbenopolitični dejavnosti. Tretjič, strateško okolje predstavlja kot kontekst za oblikovanje in izvajanje strategije, na katerega vplivajo politični, družbeno-kulturni, gospodarski, tehnološki, vojaški, geografski, zgodovinski in drugi dejavniki. Četrto, Gray opredeli sedem vrst strategij in njihovih alternativ: neposredne/posredne; zaporedne/kumulativne; napadalne/manevrske; vztrajne/obhodne; prisilne/surove; ofenzivne/defenzivne; simetrične/asimetrične. Pri iskanju racionalnega odgovora na vprašanje o uporabi sile ali zgolj njene grožnje se mora strateg vedno vprašati o posledicah njihovega delovanja za politiko (Gray, 2010b: 7, 38, 66, 178, 238, 250).

Gray je proučeval tudi ravni strategije ter njihov medsebojni vpliv v procesu pretvorbe vojaške moči v politični učinek. Pri tem je vztrajno poudarjal,

da mora splošna teorija vključevati tako veliko (splošno) kot tudi vojaško strategijo (Gray, 2010b: 19). Ker je disciplina strateških študij osredotočena na vojno, ki se sama po sebi razlikuje od drugih družbenopolitičnih dejavnosti, je razumljivo, da predstavljajo v literaturi o strategiji levji delež prav vojaške dejavnosti. To pa nas ne sme zavesti pri razumevanju njunega hierarhičnega razmerja, v katerem velika strategija zagotavlja kontekst za vojaško strategijo in ne obratno, kar nas opominja na upoštevanje celostne narave strategije. Velika strategija je usmerjanje¹⁰ in uporaba vseh sredstev varnostne skupnosti, vključno z njenim vojaškim instrumentom, za namene politike, o kateri odloča politika (Gray, 2010b: 29).¹¹ Grayeva izjava, da so »vse strategije velike strategije«¹² je še danes odmevna, saj poudarja pomen (med)institucionalnega (ang. agential) konteksta¹³ v vojaških okoljih; to je v strateški praksi pogosto zanemarjeno. Tako kot večina strategov (na primer Liddell Hart, 1954; Howard, 1979; Yarger, 2008) je tudi Gray menil, da prava velika strategija zahteva konceptualizacijo vseh elementov nacionalne moči, ne le njene vojaške moči. Kot nereformirani clausewitzijanec se je močno zavedal, da strategijo določa in o njej odloča politika, zato je ob tej konceptualizaciji pogosto poudarjal tudi vidik zamenljivosti moči, saj je z mejami zamenljivosti mogoče manipulirati in jih je včasih mogoče premakniti dlje, kot bi pričakovali. Vsaka kompetentna strategija bi morala po Grayu (2010b: 155) omogočiti iskanje alternativnih sredstev in metod, ki jih v osnovi njeni

¹⁰ Pri tej opredelitvi velike strategije Hoffman (2021: 112) kritično izpostavi izraz »usmeritev«, saj je treba strategijo pojmovati tudi v smislu »razvoja«. Razvojna substanca strategije, ki je v praksi pogosto sprejgledana ali nezadostno izpostavljena, daje vladi vhodna izhodišča za načrtovanje potrebnih zmogljivosti instrumentov nacionalne moči. Velike strategije so lahko anticipativne in dolgoročne, saj si prizadevajo tudi za razvoj instrumentov moči države z oblikovanjem novih vladnih institucij (agencij) in posem novih pristojnosti ali oblik moči nacionalnega arzenala. Njihov namen je tako več kot le usmerjanje celovite uporabe obstoječih državnih orodij za doseganje določenih ciljev.

¹¹ Čeprav se lahko pripeti, da vojaška moč v veliki strategiji (na primer med veliko vojno) prevlada, mora biti vojaška strategija povezana z drugimi instrumenti moči (diplomatskimi, gospodarskimi, obveščevalnimi, kibernetiskimi). Številne strateške aktivnosti so se izjalovile ravno zaradi tega, ker velika strategija ni bila uravnotežena (Gray, 2010b: 19).

¹² Gray je še posebej po koncu hladne vojne začel verjeti, da bi lahko velika strategija služila kot kompromis med dvema različnima znanstvenima taboroma. En tabor, strateške študije, je poudarjal, da je vojaška strategija kljub relativnemu miru v devetdesetih letih 20. stoletja še naprej pomembna. Drugi tabor, varnostne študije, je trdil, da vojaška moč ni več pomembna in da je treba varnostno agendo razširiti z drugimi oblikami varnosti. Gray je med tema dvema taboroma prepoznal vlogo velike strategije v smislu kompromisa za sprejemanje razširitve varnosti, ne pa demilitarizacije (Gray, 2011a: 17). To kompromisno razumevanje velike strategije je Graya nekoliko ločilo od drugih znanstvenikov, ki sledijo glavnemu toku akademskega pristopa na tem področju in pod vplivom mednarodnih odnosov široko opredeljujejo veliko strategijo kot okvir, v katerega se umešča zunanja politika (glej na primer Brands, 2014: 86).

¹³ Vojna je vedno več kot le vojaško tekmovanje; vanjo so neločljivo vključene tudi nevojaške oblike moči. Strategija v agencialnem kontekstu pomeni za vojaške stratege pomemben opomnik, da lahko politika, ki jo zastopajo, za vodenje vojne uporablja tudi druge metode in instrumente moči (gospodarske, diplomatske), zato je ključno, da institucije, ki imajo te različne oblike moči v rokah, ne smejo delovati v nasprotju z drugimi (Milevski, 2021: 81).

snovalci niso predvideli, da bi se lahko v realnem času prilagodili nujnosti izziva. To ne pomeni, da so vsa vojaška ali strateška sredstva popolnoma zamenljiva, ampak da mora biti strateg ustvarjalna oseba, izbrana tudi zaradi svoje sposobnosti zamišljanja različnih poti do uresničitve političnih ciljev.

Gray je dajal precejšen poudarek v teoriji strategije izpodbijanju pretirane veljave operativne ravni, ki se je globoko zasidrala v sodobni vojaški doktrini. Konceptualno gledano, operativna raven usklajuje taktične ukrepe in jih povezuje s strateškimi cilji. Geografsko predstavlja vojskovališče, znotraj katerega taktične dogodke ponovno usklajuje poveljnik na operativni ravni. Kljub tej uveljavljeni praksi Gray izraža zaskrbljenost, da dobiva operativna veščina nesorazmerno prednost pred strateškim učinkom, ki ga lahko celo nadomesti. Vojaški poveljniki se, kot je primer Napoleona, bolje počutijo na operativni ravni kot na strateškem mostu. Weiss (2021: xvii) po drugi strani opominja še na prepogosto prakso vojska, da vrhunske taktike (tudi zaradi pridobitve višjega čina) neposredno in brez ustreznega razumevanja in vedenja o razvijanju strateški misli postavlja na mesto strategov in svetovalcev politikov.¹⁴ Takšna miselnost in praksa bi lahko po Grayu povsem zapostavila razumevanje simbiotičnega odnosa med taktično in strateško ravnjo (Gray, 2010b: 20). Po spoznanjih Graya je strategija veliko zahtevnejša od politike, vojaških operacij in celo taktike. Medtem ko sta taktika in vojaške operacije domena vojske, politika pa v domeni oblikovalcev politike, se strategija razteza med politično in vojaško stranjo strateškega mostu. V današnjem času, na kar še posebej opozarja Hoffman (2021: 112), je opazen veliki manko strategov – tistih, ki se posvečajo izključno delu na področju strategije. Tudi posluha za razvoj strateške misli v institucijah za strateške študije (če takšne v posameznih državah sploh obstajajo) ni prav veliko, zato vlogo strategov pri oblikovanju strategij najpogosteje prevzemajo kar uradniki in vojaški strokovnjaki z različnih področij dela. Gray je to pragmatičnost pri oblikovanju strategije naslovil z osmimi dejavniki, ki kažejo na to, kako pomembna in zahtevna je ta dejavnost. Izpostavil je potrebo po razumevanju narave strategije, oceno nasprotnika, zagotovitev uspešne pretvorbe strateškega učinka ter upoštevanje človekovega delovanja, kompleksnost, trenja in kontekst civilno-vojaških odnosov (Gray, 2010b: 246).

¹⁴ Weiss (2021: xvii) je na primer prišel do spoznanja, da vojske na splošno raje in pogosteje spodbujajo vrhunske taktike. Vendar strokovnjaki na področju taktike, ki so navajeni zanemarjati teorijo, težko razumejo potrebo po celovitejšem in bistveno širšem pogledu na strategijo. Zato je njihova vloga v generalštabu, kjer ima razumevanje vojne najširši učinek, omejena tako z vidika lastne intelektualne sposobnosti kot tudi z vidika razumevanja procesov oblikovanja vojaške in obrambne politike, prežetih s frekvenco sestankov in zasledovanjem rokov. Takšne kadrovske prakse pogosto tudi onemogočijo kakovosten strateški razmislek o pravi naravi vojne. Brez zavestnega prizadevanja za sprejemanje teorije taktični poveljniki težko postanejo učinkoviti strategji. Navsezadnje je najboljši način, kako ceniti teorijo, ta, da jo preučujemo, uporabljamo in vsake toliko časa tudi ustvarjamo.

Tudi s tega vidika je Grayev doprinos precejšen, saj strategom ponuja določeno pomoč v izobraževanju o strategiji in pri razmišljanju na bolj strateško usmerjen način. Gray to imenuje »strateški čut«, ki ga izostrujejo trije dejavniki: formalno izobraževanje, izkušnje in sposobnosti posameznika (Gray, 2010b: 172). Čeprav je vsaka strategija kompleksna in potencialno podvržena nelinearnosti, bi morala imeti po Grayu (2016a) jasno prepoznavno smer (ang. story arc). V tem kontekstu je treba razumeti odgovornost stratega do procesa oblikovanja strategije, ki mora biti v prvi vrsti racionalen in urejen ter zagotavljati konceptualizacijo, koordinacijo in usklajenost vseh ukrepov na vseh ravneh. Pri iskanju strateškega uspeha so Grayu (2010b: 211) pomembni strateško izobraževanje, voditeljstvo, bojna moč in priložnost, seveda pa se pri tem nikoli ne sme zanemariti pomena konteksta, saj je uspeh, kot pravi Murray (2014: 4-7), lahko posledica tudi nasprotnikove nesposobnosti.

Sklep

Gray je uporabil integriran okvir za strateško analizo, ki je temeljil na obsežnem poznavanju vojaške zgodovine in strategije, da bi ocenil odnose med politiko, strategijo in vojskovanjem. Osredotočil se je zlasti na posledice grožnje s silo ali njene uporabe v mednarodnih odnosih. S svojimi prizadevanji o razumevanju teorije strategije je v mednarodne odnose in strateške študije ponovno uvedel upoštevanje geopolitike. V številnih delih je razpravljal o vprašanjih s področja politike, strategije, doktrine in strukture sil. Od drugih znanstvenikov na področju strateških študij se je razlikoval predvsem po svojem prepričanju, da je strategija nepogrešljiva, zapletena in v svojem bistvu ontološko institucionalna.

Gray se je morda bolj kot kateri koli teoretik poglobil v samo naravo strategije. Prav v niansah njegove teorije je mogoče najti veliko pogledov. Izpostavimo lahko njegove dileme o politiki (politics vs. policy), vojni in strategiji, vojni in miru itd. V vsakem od teh primerov je Gray jasno opredelil ločeno naravo vsakega od pojavov, hkrati pa je natančno opazoval njihova prekrivanja in medsebojna vplivanja. Vendar pa je pri teoretiziranju kompleksnosti in subtilnosti strategije v svojih delih, zaradi zavedanja o dimenzioniranosti strategije, lahko frakcioniral strategijo na njene bistvene sestavine in procese. Gray je v svojih delih poudarjal, da je strategija neurejen in nelinearen proces, ki ga je treba pogosto izvajati pod stresom in negotovostjo, vendar bolje in hitreje od nasprotnikov. Razumna strategija ni iluzija ali napuh; je preprosto najboljše zdravilo in najboljše zavarovanje vsake politike pred katastrofo.

Čeprav je bil podvržen številnim kritikam, v katerih mu je bil pogosto očitán ponavljajoč se ali selektivno zgodovinski pristop ter združevanje

idej strategov z njihovimi dejanji na način, ki je vodil do tавтоloških argumentov, je bil ves čas svoje raziskovalne kariere, ki je trajala od leta 1970 do njegove smrti 2020, osrednji lik in protagonist sodobne strateške misli. V strokovnih krogih je prepoznan izviren in ustvarjalen avtor z neizmernimi sposobnostmi za analiziranje zapletenih strateških vprašanj, prepoznavanje njihovega bistva in jasna globoka spoznanja, ki so pogosto izzivala konvencionalne modrosti. V celoti gledano vsa Grayeva dela več kot zaslužen najdejo svoje mesto na »strateških« knjižnih policah poleg treh del, ki jih je Gray cenil nad vsemi drugimi: Sunzijevo *Umetnost vojne*, Tukididovo *Peloponeško vojno* in Clausewitzovo *O vojni*. Nedvomno je Grayev prispevek k splošni teoriji strategije bistveno izboljšal razumevanje narave in procesa strategije ter prispeval k razvoju strateškega čuta pri tistih, ki bi radi izvajali najbolj pomembno in težavno družbeno-politično dejavnost – oblikovanje strategij.

Naj bo vsem snovalcem strategij eno od vodil tudi Grayeva poučna misel: skromna strategija je draga, slaba strategija, če je v igri preživetje, pa je skoraj vedno usodna. Ta misel bi morala tako politike kot stratege, ki se nahajajo v skupni kategoriji odgovornosti, vseskozi usmerjati k prizadevanjem, da se politični in strateški interesi držav vodijo po poti zagotavljanja čim večje varnosti.

LITERATURA

- Aligica, P. Dragos in Kenneth R. Weinstein (ur.) (2009): *The Essential Herman Kahn: In Defense of Thinking*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishin Group, Inc.
- Bickel, B. Keith (2004): *Strategy for Chaos: Revolutions in Military Affairs and the Evidence of History*. *The Journal of Military History* 68 (1): 321–322.
- Blankshain, D. Jessica in Andrew L. Stigler (2020): *Applying Method to Madness: A User's Guide to Causal Inference in Policy Analysis*. *Texas National Security Review* 3 (3): 76–89.
- Brands, Hal (2014): *What Good is Grand Strategy? Power and Purpose in American Statecraft from Harry S. Truman to George W. Bush*. Ithaca: Cornell University Press.
- Brodie, Bernard (1973): *War and Politics: A Major Statement on the Relations Between Military Affairs and Statecraft by the Dean of American Civilian Strategists*. New York: Macmillan.
- Clausewitz, von Carl (2004): *O vojni*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Golby, Jim (2020): *Want Better Strategists? Teach Social Science*. *War on the Rocks*, 19. junij 2020. Dostopno prek <https://warontherocks.com/2020/06/want-better-strategists-teach-social-science/>, 26. 8. 2023.
- Gray, S. Colin (1971): *Strategists: Some Views Critical of the Profession*. *International Journal* 26 (4): 771–790.
- Gray, S. Colin (1999a): *Modern Strategy*. Oxford: Oxford University Press.
- Gray, S. Colin (1999b): *Why Strategy is Difficult*. *Joint Forces Quarterly*, Summer 1999: 7–12.

- Gray, S. Colin (1999c): Clausewitz rules, OK? The future is the past – with GPS. *Review of International Studies* 25 (5): 161–182.
- Gray, S. Colin (2006): *Strategy and History: Essays on Theory and Practice*. London: Routledge.
- Gray, S. Colin (2007a): *Fighting Talk: Forty Maxims on War, Peace, and Strategy*. Westport: Praeger: Security International.
- Gray, S. Colin (2007b): *War, Peace and International Relations: An Introduction to Strategic History*. London: Routledge.
- Gray, S. Colin (2009a): *National Security Dilemmas: Challenges and Opportunities*. Washington: Potomac Books.
- Gray, S. Colin (2009b): *Schools for Strategy: Teaching Strategy for 21st Century Conflict*. Carlisle: Strategic Studies Institute.
- Gray, S. Colin (2010a): Strategic Thoughts for Defence Planners. *Survival* 52 (3): 159–178.
- Gray, S. Colin (2010b): *The Strategy Bridge: theory for practice*. Oxford: Oxford University Press.
- Gray, S. Colin (2011a): Approaching the Study of Strategy. V: Ralph, Rotte in Christoph, Schwarz (ur.), *International Security and War: Politics and Grand Strategy in the 21st Century*. New York: Nova Science Publishers.
- Gray, S. Colin (2011b): The Strategist as Hero. *Joint Force Quarterly* 62: 37–45.
- Gray, S. Colin (2012): Strategy: Some Notes for a User's Guide. *Infinity Journal* 2 (2): 4–9.
- Gray, S. Colin (2013): *Perspectives on Strategy*. Oxford: Oxford University Press.
- Gray, S. Colin (2014): *Strategy and Defence Planning: Meeting the Challenge of Uncertainty*. Oxford: Oxford University Press.
- Gray, S. Colin (2015): *The Future of Strategy*. Cambridge: Polity Press.
- Gray, S. Colin (2016a): Strategic Sense: Missing From Action. *Military Strategy Magazine* 5 (3). Dostopno prek <https://www.militarystrategymagazine.com/article/strategic-sense-missing-from-action/?highlight=strategic%20sense>, 26. 8. 2023.
- Gray, S. Colin (2016b): *Strategy and Politics*. London: Routledge.
- Gray, S. Colin (2018): *Theory of Strategy*. Oxford: Oxford University Press.
- Gray, S. Colin (2020): Nuclear Strategy – A Tale of Consequence. *Military Strategy Magazine* 7 (1): 6–10.
- Hoffman, G. Frank (2021): Distilling the essence of strategy. *Comparative Strategy* 40 (2): 112–116.
- Howard, Michael (1968): *The Mediterranean Strategy in the Second World War*. London: Frederick A. Praeger.
- Howard, Michael (1979): The Forgotten Dimensions of Strategy. *Foreign Affairs*, 57 (5): 975–986.
- Keegan, John (2005): *Zgodovina vojskovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Liddell Hart, H. Basil. (1954): *Strategy: The Indirect Approach*. London: Faber & Faber Ltd.

- Lonsdale, J. David (2021): Colin Gray's universal strategic theory. *Comparative Strategy* 40 (2): 117-121.
- Mahnken, G. Thomas, A. Bradley Potter (2021): Timeless and the temporary: Strategic thinking for 21st century strategy. *Comparative Strategy* 40 (2): 122-127.
- Milevski, Lukas (2021): The Grand Strategic Thought of Colin S. Gray. *Parameters* 51 (4): 81-94.
- Murray, Williamson (2014): Thoughts on Colin Gray's Strategy Bridge. *Infinity Journal, The Strategy Bridge Special Edition, March 2014*: 4-7.
- Olsen, A. John in Colin S. Gray (ur.) (2011): *The Practice of Strategy: From Alexander the Great to the Present*. Oxford: Oxford University Press.
- Osinga, Frans (2007): *Science, Strategy and War: The strategic theory of John Boyd*. Oxon: Routledge.
- Owens, T. Mackubin (2020): Colin Gray: The Strategist's Strategist. *Foreign Policy Research Institute, Analysis*, 8. junij 2020. Dostopno prek <https://www.fpri.org/article/2020/06/colin-gray-the-strategists-strategist/>, 26. 8. 2023.
- Payne, B. Keith (2020): *Shadows on the Wall: Deterrence and Disarmament*. Fairfax, Virginia: National Institute Press.
- Sunzi (2012): *Umetnost vojne* (prevod iz angleščine). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Thayer, A. Bradley (2021): Colin Gray and strategic thought. *Comparative Strategy* 40 (2): 128-132.
- Weiss, F. Geoffrey (2021): *The New Art of War: The origins, theory, and future of conflict*. Cambridge: Cambridge University Press.
- White, Kenton (2021): Strategy: Theory for practice and the use of history. *Comparative Strategy* 40 (2): 133-137.
- Wylie, J. Caldwell (1967): *Military Strategy: A General Theory of Power Control*. New Jersey: Rutgers University Press.
- Yarger, R. Harry (2008): *Strategy and the National Security Professional: Strategic Thinking and Strategy Formulation in the 21st Century*. Westport: Praeger Security International.